

HET VERVAL VAN DE TRADI

De

► Beroemdheden, helers en newage-goeroes brengen de boodschap dat normale mensen het niet alleen aankunnen. Ik sta versteld als ik hoor dat verstandige en volwassen mensen toelaten dat zij door een leger deskundige surrogaatouders behandeld worden alsof ze een stelletje onbenullige domkoppen zijn. In de goede oude tijd waren er traditionele gezagsdragers, zoals geestelijken, die ons aanwijzingen gaven over welke regels wij moesten volgen. Maar de deskundigen van vandaag zijn veel vrijer met hun adviezen. Ze vertellen ons niet alleen wat we moeten doen of denken, maar zelfs hoe we ons moeten voelen. Een heel nieuw leger van *life coaches*, levensstijlgoeroes, deskundige beroemdheden, opvoedkundige begeleiders, eerste klas kinderoppassers, make-overdeskundigen, helers, helpers en begeleiders lezen ons regelmatig de les over de intiemste details van ons bestaan. Ze zijn niet gewoon geïnteresseerd in het duiden van algemeen gedrag, maar ze willen infiltreren in ons innerlijk leven.

Elk aspect van ons dagelijkse leven is inmiddels het doel geworden van een make-overproject. Het is domweg triest om te zien hoe volwassen mensen iemand nodig hebben die hun laat zien hoe ze kleren moeten kopen. Het is nog deprimerender om te bedenken dat velen van ons vinden dat we geen belangrijke beslissingen over ons persoonlijke leven kunnen nemen zonder de hulp van een *life coach*, een opvoedkundige begeleider of een of andere hightech paranormaal begaafd mens die zich bezighoudt met een onbeduidende halfedelsteentherapie. Dit is niet een kwestie van respect voor autoriteit maar dit is het om zeep helpen van het denkvermogen van de volwassene.

Er is natuurlijk niets tegen deskundigheid. Wij vertrouwen op monteurs om onze auto's te repareren en op tandartsen om onze tanden te trekken. Maar de macht van de deskundigen van de eenentwintigste eeuw bestaat niet zozeer uit het oplossen van praktische problemen, maar uit het feit dat wij worden omgevormd tot behoeftige kinderen. De boodschap die zij afgeven is dat

TRADITIONELE VORMEN VAN GEZAG

redeloze tijd

normale mensen het niet alleen aankunnen. Dat is waarom zij ervan uitgaan dat zij de morele superioriteit hebben om ons voor te schrijven hoe we ons moeten kleden, hoe we lief moeten hebben, hoe we ouders moeten zijn, wat we niet moeten eten en het allerbelangrijkste, hoe we moeten leven. Zij vinden dat het hun zaak is om een nieuwe vorm van autoriteit over dagelijkse bezigheden aan ons op te dringen. De boodschap van de goeroes van de jaren tachtig en negentig ging tenminste nog over het mild-anarchistische ideaal van 'jezelf zijn'. De boodschap en de vorm daarvan waren in ieder geval niet autoritair. De zelfbewuste en hedendaagse make-overcultuur gebiedt daarentegen om niet jezelf te zijn.

Respect voor het gezag van een beroemdheid, een make-overgoeroe of heler heeft kunnen ontstaan doordat de invloed van de traditionele vormen van gezag aan het afnemen is. Dit is precies waarom de vaak gehoorde aanname dat wij in een tijd leven die wordt gekenmerkt door 'gebrek aan respect', niet veel met de werkelijkheid te maken heeft. Inderdaad is het gangbaar geworden om traditionele vormen van gezag, zoals de monarchie, de kerk en de regering belachelijk te maken. De kritiek op traditionele instellingen is zo wijdverbreid dat zij inmiddels alle kenmerken van klassiek conformisme heeft. Wetenschappers, artsen en andere deskundigen hebben deze afname van gezag ook ervaren. Maar de afname van de invloed van traditioneel gezag heeft gelijke tred gehouden met het verschijnen van een nieuwe, 'alternatieve' vorm. Wij hebben geen vertrouwen in politici, maar wij hebben wel vertrouwen in de uitspraken van beroemdheden. Wij zijn achterdochtig over artsen, maar wij vinden troost bij helers die prevelen over 'holistisch' en 'natuurlijk' zijn. We hebben absoluut geen vertrouwen in wetenschappers die voor de farmaceutische industrie werken, maar wij luisteren instemmend naar een willekeurige mening van een natuurgenezers. En, natuurlijk, alternatieve etenswaar en andere consumptieproducten krijgen meer en meer ons vertrouwen omdat... ze alternatief zijn.

Het is ook niet alleen het gewone publiek dat respect heeft voor het nieuwe gezag van de levensdeskundige. Zelfs diegenen die formeel gezien traditioneel gezag uitoefenen, zoeken naar antwoorden bij hun concurrenten. De ultieme verpersoonlijking van de verwarde traditionele gezagsdrager die op zoek is naar een heler of een levensstijlgoeroe is natuurlijk prins Charles, de toekomstige koning van Engeland.

EEN VAN DE DEUGDEN VAN
BIJGELOVIGHEID
 IS DAT PRAKTISCH IEDEREEN
 AANSPRAAK KAN MAKEN
 OP DE DESKUNDIGHEID IN HET
OVERBRENGEN
ERVAN

Vorig jaar was hij een fervent aanhanger van de Gersontherapie, een alternatief voor chemotherapie, bestaande uit dertien fruitsappen per dag, wekelijkse vitamineinjecties en koffieklysma's. Als koninklijke liefhebber van alternatieve geneeswijzen is zijn koketteren met koffieklysma's geen verrassing. Hij was behulpzaam bij het opzetten van de Stichting Geïntegreerde Gezondheid (*the Foundation for Integrated Health*), een coördinatiecentrum voor pleitbezorgers van alternatieve therapieën. Hij is er ook in geslaagd de alternatieve geneeskunst te institutionaliseren. Mede door toedoen van zijn lobby is de regering nu bezig met het financieren van alternatieve geneeskunst via de Nationale Gezondheidsdienst (*NHS-National Health Service*).

Charles is absoluut niet de enige die alternatieve therapieën aanprijst. Wat bijvoorbeeld te denken van een

wereld waar onze politieke leiders zich onderwerpen aan de newage-goeroe? Politici aan weerszijden van de oceaan hebben hun neigingen tot het omarmen van de leiding door mystici al eerder laten zien. Het is bekend dat de voormalige Amerikaanse president Ronald Reagan vertrouwde op een astroloog die horoscopen trok om sturing te geven aan zijn diplomatieke optreden. Een voorbeeld daarvan is dat aan de astrologe Joan Quigley, voorafgaand aan de topconferentie in Genève in 1985, gevraagd werd om de 'sterrenkaarten' van Gorbatsjov na te gaan om te kunnen anticiperen op zijn waarschijnlijke gedrag. Blijkbaar bepaalde zij ook de precieze tijd waarop Reagan het verdrag van kernwapens voor de middellange afstand (*Intermediate Nuclear Forces Treaty*) in december 1987 moest tekenen.

CELEBRITY- EN
LEVENSTIJLGOEROES MAKEN
VAAK GEBRUIK VAN
SIMPELE IDEEËN
DIE VROEGER ALS
HOCUS POCUS
BESCHOUWD WERDEN
DOOR KINDEREN
VAN NEGEN JAAR OUD

Tijdens Clintons periode in het Witte Huis werd er een meer psychologisch gerichte bijgelovigheid gebruikt. Bill Clinton heeft vaak advies gevraagd van zelfhulpgoeroes om zijn weg te vinden, en Hillary had veelvuldig contact met Jean Houston – die zichzelf beschrijft als een heilige psychologe – en ook met andere paranormale adviseurs.

Als gevolg van hun gedrag en gewoonten hebben bekende personen en de culturele elite geholpen bij het verkrijgen van erkenning voor de status van de levensdeskundige. Deze ontwikkeling wordt versterkt door de activiteiten van de media. Alles bij elkaar heeft dit ervoor gezorgd dat de cultuur van een make-overproces en ook van de beroemdheid als normaal worden gezien. Dit is de reden dat het gezag van de levensstijlgoeroe en de beroemdheid gaandeweg een steeds belangrijkere positie inneemt in het openbare leven. Afgelopen januari nam Carole Caplin – voormalige levensstijlgoeroe van Cherie Blair, echtgenote van *Prime Minister* Tony Blair – zelf het initiatief om mensen aan te sporen niet voor Labour te kiezen tenzij de partij de voorstellen zou intrek-

ken om vitamine- en voedseltoevoegingen te verbieden. Een paar maanden later was het Jamie Oliver die erin slaagde om een belangrijk verkiezingspunt te maken van het al jaren verguisde eten op de scholen – 'school dinners'. Deze stunt werd gevolgd door een spektakel tijdens de Gleneagles topconferentie waar de leiders van de wereld voor ondeugend uitgemaakt werden, terwijl zij aan de voeten zaten van voormalig popidool en snottaap Sir Bob Geldof.

Ondanks dat het niet waarschijnlijk is dat de levensstijlgoeroes en *celebrity*-goeroes erin zullen slagen armoede tot iets van het verleden te maken, hebben ze bewezen dat ze het kritisch en rationeel denken en de morele geletterdheid op doeltreffende wijze hebben kunnen marginaliseren. Als de natie, midden in een algemene verkiezingscampagne, vergeet dat er een oorlog aan de gang is of dat de openbare diensten in een erbarmelijke staat verkeren en in plaats daarvan in discussie gaat met een beroemde kok, dan is het duidelijk dat er iets fout is gegaan.

Het is belangrijk om te begrijpen dat het niet de intellectuele of morele kracht van het alternatieve is, maar de uitholling van het oude gezag dat verantwoordelijk is voor het behaalde overwicht van het nieuwe respect. Wij hebben het niet over het ontdekken van nieuwe complexe ideeën of over bijzonder interessante morele inzichten. Celebrity- en levensstijlgoeroes maken vaak gebruik van simpele ideeën die vroeger als hocus pocus beschouwd werden door kinderen van negen jaar oud. Kabbalacentra die een soort middeleeuws-joodse mystiek propageren die zelfs door verstandige Joden in de donkere middeleeuwen werd verworpen, trekken nu beroemdheden aan als Madonna en haar man Guy Ritchie.

Levensstijlgoeroes hebben de kunst van het cliché geperfectioneerd. 'De enige beperking op uw invloed is uw voorstellingsvermogen en betrokkenheid', is het geniale inzicht dat geboden wordt door Tony Robbins, auteur van *Levensbeheersing* (*Life Mastery*), *Afspraak met het lot* (*Date with Destiny*), *Ontketen de kracht vanbinnen* (*Unleash the power Within*) en andere gelijksoortige boeken. Sri Sri Ravi Shankar, die als Goeroe van de Beau Monde wordt bestempeld, heeft goud geld verdiend met zijn 'wees gelukkig'-recept voor het leven. Een van de deugden van bijgelovigheid is dat praktisch iedereen aanspraak kan maken op de deskundigheid in het overbrengen ervan. Kwaliteitscontrole is zeker geen belangrijk punt op het gebied van de moderne mystiek.

Eens waren er goeroes van wie werd gezegd dat zij uitzonderlijke inzichten en krachtige persoonlijkheden hadden. Tegenwoordig heb je geen overdaad aan charisma nodig om als goeroe te beginnen. Niet elke levensstijlgoeroe heeft de charismatische aantrekkingskracht van

de ondernemende Deepak Chopra, die naar verluidt 20 miljoen dollar per jaar mee naar huis neemt, of Ravi Shankar. Dit is de tijd van het goeroesjabloon. Het enige wat je nodig hebt is een handjevol diploma's en een idiootengids met therapeutische retoriek.

De culturele waardering voor bijgelovigheid boven die van de rede, en de opleving van oude vormen van mystiek getuigen van een diepe en veelbetekenende crisis in onze huidige maatschappij. Wij hebben het niet over geïsoleerde of marginale praktijken. 'Het alternatieve' is de hoofdstroom geworden en oefent een enorme invloed uit op onze levens. Bijgelovige vooroordelen over de unieke paranormale krachten van holistische helers worden systematisch weergegeven via het medium van de populaire cultuur. Ideeën die vroeger alleen geassocieerd werden met zweverig – met termen als holistisch, biologisch, psychische heling, reiniging, ontgiften, wedergeboorte – rollen nu van onze tongen. Het internaliseren van deze woordenschat wordt gestimuleerd door een cultuur die de mens voortdurend presenteert als een kwetsbaar en machteloos wezen van wie niet verwacht kan worden dat die de uitdagingen van het leven aankan. Wij hebben helers niet alleen nodig om het gif uit onze lichamen te halen. Wij moeten respect hebben voor levensstijlgoeroes en relatiesdeskundigen die ons tegen onszelf kunnen beschermen.

Dus hoe verklaren wij de toename van de autoriteit van levensdeskundigen en mystieke goeroes? Sommigen zeggen dat dit een reactie is op de terugval van de godsdienst en het toenemen van het secularisme. Men neemt aan dat zonder duidelijk geformuleerde morele handwijzers, mensen aangetrokken worden tot zweverige rages en therapieën. Het is echter belangrijk om te bedenken dat het secularisme en de wetenschap al heel lang bestaan. Gedurende de negentiende en twintigste eeuw heeft de maatschappij fases van morele verwarring doorgemaakt. Evengoed gaf het seculiere en wetenschappelijke gezag de mensen vaak een gevoel van richting. Dus het is niet alleen de terugval van de godsdienst, maar ook van de traditionele vormen van modern gezag die onze tijd kenmerken. In het verleden werd een terugval van de godsdienst soms gecompenseerd door de aanneemelijkheid van de wetenschap, een politieke ideologie of het vermogen van een overheidsinstantie om in ieders belang te handelen.

Alle vormen van gezag worden tegenwoordig in twijfel getrokken. De sterk cynische stemming ten opzichte van gezag is niet gewoonweg gericht tegen politici,

FRANK FUREDI

is hoogleraar sociologie aan de universiteit van Kent, Canterbury (GB). De afgelopen jaren heeft hij zich als wetenschapper vooral beziggehouden met onderzoek naar wat humanisme kan betekenen voor de eenentwintigste-eeuwse mens. Daarbij betoogt hij dat de mens, in plaats van het voor zoete koek aannemen van meningen en (on)waarheden van allerlei zelfbenoemde experts – van politici tot 'supernannies' –, uitstekend in staat is zelf richting aan zijn eigen leven te geven, en onderzoekt hij op welke manieren dat kan. In 2005 schreef hij daarover het boek *Politics of Fear: Beyond Left and Right*.

Als commentator verschijnt Furedi op radio en televisie, en hij publiceert in toonaangevende kranten en bladen, van *The Wall Street Journal* tot *Die Zeit*.

INDERDAAD IS HET
GANGBAAR
GEWORDEN OM
TRADITIONELE **VORMEN**
VAN GEZAG,
ZOALS DE MONARCHIE,
DE KERK EN DE REGERING
BELACHELIJK
TE MAKEN

wetenschappers of bekende personen. Het gevoel dat deze achterdochtige stemming weerspiegelt, is dat alle vormen van formeel gezag gestigmatiseerd worden. In dergelijke omstandigheden kan het gezag geen publieke legitimiteit krijgen op een samenhangende en geïnstitutionaliseerde manier. Personen die verantwoordelijk zijn voor het uitoefenen van gezag zijn verward en defensief over hun rol. In plaats van hun gezag te laten gelden, gaan ze mee met de waan van de dag; ze spelen een rol. Wat ons dan nog rest, is een gezag dat 'antigezag' is of meer in het bijzonder, een soort niet-erkend gezag dat zichzelf niet hoeft te rechtvaardigen. Bono, Sir Bob of Jamie hoeven zich geen zorgen te maken over herverkie-

zing. We hoeven de goeroes of de *life coaches* ook niet ter verantwoording te roepen. Als we teleurgesteld raken in wat zij doen, zoeken wij domweg een nieuwe therapie of een heler die meer overtuigingskracht heeft. Gezag bestaat tegenwoordig uit hapklare brokjes met een zeer korte houdbaarheid.

De nieuwe cultuur van respect wijst ons geen vaste plaats toe in een starre hiërarchie. Die is daar veel te democratisch voor. In plaats daarvan wordt gezag gebaseerd op persoonlijkheid en wordt er aan paranormale intuïtie een legitieme status geschonken. In de eenentwintigste eeuw is de hightechbijgelovigheid dan wel niet opgewassen tegen de hightechwetenschap, toch kan deze vorm van bijgelovigheid het vertrouwen in ons menszijn aanzienlijk ondermijnen.

Een beschaafde en verlichte maatschappij heeft instituties nodig die een wettig gezag hebben waarvoor men algemeen respect heeft. Dit is de reden waarom de houding van de anti-autoritair zelden de geest van het kritische denken uitdrukt. Het is niet de kritiek, maar de 'niet-kritische kritiek' die de huidige stemming van cultureel cynisme motiveert. Het gezag dat door menselijke ervaring is gecultiveerd, geeft mensen de mogelijkheid om een bepaalde mate van controle over hun lot te verkrijgen. Als deze instituties ons geen sturing geven, hebben mensen geen andere keuze dan zich over te geven aan het Lot en de aardse vertegenwoordigers daarvan in de make-overindustrie.

